

יוסי ספיבק
מוסיקאי, מוסיקולוג,
מחנך ומלחין

**הדיונים והוויכוחים
על מדיניות זו ליוו
אותנו שנים רבות.
לפני כ-30 שנה
ביקשתי מיוסי
ספיבק, מוסיקולוג
מפורסם, לכתוב
ל"רוקדים" כתבה
בנושא זה והיא
אכן התפרסמה
אצלנו בעבר.**

לחתוך או לא לחתוך?

האם לערוך את השירים
כך שיתאימו למבנה רצוי של הריקוד?

הערת המערכת:

כאשר ריקודי העם עברו ממוזיקה חיה (אקורדיון חליל וכו') למוזיקה מוקלטת, התעורר הצורך להתאים את השירים המקוריים שבתקליטים לצעדי הריקודים הקיימים. ריקודים אלה חוברו על הלחן נטו ללא מעברים מוזיקאליים בין בתי השיר.

בהתאם לכך, גם הריקודים החדשים מותאמים רק על לחן השיר עצמו, ללא קטעי המעבר. **יואב אשריאל ז"ל, מישאל ברזילי ז"ל, ויהודה עמנואל יבדל"א**, עורכי ההשתלמויות, השתדלו לפעול לפי הכלל הזה.

גם אני, **ירון מישור**, שערכתי את כל המוזיקה לריקודים באולפן הקלטות ביתי, בשנות ה-80' וה-90', שמרתי על הכלל הזה כאשר עזרתי למחברי הריקודים שביקשו את עזרתי, להבין מה בהקלטה של השיר שייך ללחן ומה שייך לעיבוד המוזיקאלי הספציפי, שאותו יש להוציא מההקלטה לטובת הריקוד.

תמיד יעצתי ועזרתי כדי שנשמור על הכלל החשוב ש **"ריקוד עם צריך להרקד על הלחן בלבד ולא על קטעי המעבר"**, כך שניתן יהיה לרקוד אותו עם כל הקלטה של זמר/ת אחר/ת או אפילו בשירה של הרוקדים.

הדיונים והוויכוחים על מדיניות זו ליוו אותנו שנים רבות. לפני כ-30 שנה ביקשתי מיוסי **ספיבק**, מוסיקולוג מפורסם, לכתוב ל"רוקדים" כתבה בנושא זה והיא אכן התפרסמה אצלנו בעבר.

כמו בהרבה בחירות בחיים, אין בחירה מושלמת ועלינו לבחור את החלופה הפחות גרועה. הנה כאן הסברו של יוסי לחלופה שהיא הרע במיעוטו.

שוב ושוב חוזרת שאלה זו ותשובה מוחלטת עליה אין. ייתכן וכדאי לשאול תחילה "למי זה אכפת?" אם נשיב על שאלה מקדימה זו, יתכן ונגיע גם לבעיה העיקרית. האם הרוקדים מודעים לעניין זה? האם בכלל מעדיפים הם כך או כך? ספק אם הרוקד "הממוצע" הבא להרקדה או לחוג, קבע עמדה כלשהי בעניין, ומה בדבר המדריכים או המרקידיים, האם להם עמדה ברורה ביחס לחיתוכים?

לא נראה כי אלה יחליטו להעדיף מוסיקה שלמה או חתוכה. אחרי הכול, הם מקבלים מהיוצרים ריקוד מוכן שאין להפריד בו בין תנועה – צעדי הריקוד – לבין המוסיקה. מכאן שהכתובת אליה נפנה כדי לקבל תשובה לבעיה "לחתוך או לא לחתוך" היא היוצרים עצמם.

היוצר בונה בדרך כלל את ריקודו על מוסיקה מוקלטת נתונה. מוסיקה זו לרוב לא בוצעה במיוחד כדי לרקוד אותה. אם ניגש לבעיה מהצד המוסיקלי בלבד, התשובה היא "לא לחתוך"!! עיבוד מוסיקלי כולל לחן שנכתב במקורו על ידי המלחין וכן **תוספות שונות**, שהן פרי יצירתו של המעבד. תוספות אלה כוללות נגינות ביניים **שייכות** ללחן המקורי, אך משתלבות בו באופן אורגני. אם אין שילוב כזה, נאמר כי העיבוד גרוע ולא כדאי להשתמש בו כלל.

חיתוך המוסיקה פוגם בשלמות היצירה המוסיקלית, שכן לנגינות הביניים תפקיד פסיכולוגי חשוב: הן מאפשרות לחזור על השיר פעמים אחדות ללא שעמום. הן מרעננות את השגרה ויוצרות קשב מחודש בכל חזרה נוספת.

קיימת גם בעיה מוסרית: מה זכותנו לפגוע ביצירתו של מעבד? האם הוא מיוחס פחות מהמלחין ועל כן מותר לפגוע ביצירתו? האם העובדה כי מעבדים מוגנים משפטית פחות ממלחינים, מתירה לנו את החיתוך? לא ולא! גם מבחינה מוסיקלית, גם מבחינה מוסרית וגם מבחינה משפטית, **החיתוך אסור!**

כיצד אם כן תיפתר הבעיה? למשל, על ידי הקלטת לחנים המיועדים לריקוד, בלי שהמעבד יכניס בהם נגינות ביניים. תיאורטית, הדבר אפשרי אך במציאות חיינו לא ניתן. בעבר נעשו הקלטות מעולות של ריקודי עם, ונזכיר ביניהן את שלושת התקליטים שהוציא המדור לריקודי עם, שני התקליטים בביצוע תזמורת בניצוחו של **יצחק גרציאני** והנחייתו של **יואב אשריאל**, וחמישה תקליטים בניצוחו של **אפי נצר** והנחייה של **יונתן גבאי**. חלק מחומר זה יצא לאור בתקליטורים חדשים ומשמש לריקודים גם היום.

הריקודים הישנים חוברו מתוך כוונה לבסס אוצר מחולות שיחזיק מעמד שנים רבות. הריקודים החדשים, כמו להיטים – עולים ונופלים במהירות ואין טעם להשקיע מאמץ וכסף בהקלטות מיועדות לריקוד, שמטבע הדברים, חיוו קצרים. הריקודים של היום קשורים גם לביצוע ספציפי, ואם נכין הקלטה חדשה בביצוע שונה, יאבד קסמו של הביצוע המקורי ואיתו גם הריקוד.

**עיבוד מוסיקלי
כולל לחן שנכתב
במקורו על ידי
המלחין וכן תוספות
שונות, שהן פרי
יצירתו של המעבד.
תוספות אלה
כוללות נגינות
ביניים שאינן
שייכות ללחן
המקורי, אך
משתלבות בו
באופן אורגני.**

עניין נוסף הוא טיבעה של נגינת הביניים. בדרך כלל שונה מנגינה זו מהלחן עצמו, שכן מטרתה כאמור להרחיק ממנו לרגע את המאזין, כדי לשוב אליו בכפל הנאה. ריקוד "טוב" בנוי עם הלחן ומביע בתנועה את ההתרחשות המוסיקלית-ריתמית. אם הלחן הוא כפול, כלומר – לחן מקורי ולחן של העיבוד (נגינות ביניים), ייווצרו למעשה שני ריקודים שונים או שהריקוד האחד יתאים רק לחלק מהמוסיקה. הפתרון הוא לחתוך את נגינות הביניים (השייכות לעיבוד בלבד) ולהשאיר את הלחן המקורי "נטו".

שירים מסוימים בנויים בדרך שאינה מאפשרת יצירת ריקוד. לעיתים אין סימטריה בין הבתים ואז אין הרוקדים יודעים כיצד לרקוד, משום ש"ריקוד-עם" בנוי לפי שיר שלם, החוזר פעמים אחדות. אם אין החזרות זהות, לא יוכלו הרוקדים לבצע את הריקוד. לדוגמה, השיר "כאן" מאת **עוזי חיטמן**, מתחיל בבית ראשון שמנגינתו חוזרת בבית השני. לאחר מכן מופיע הפזמון. הבית השלישי מוביל לפזמון וכן גם הבית הרביעי.

מבחינה ספרותית, מבנה השיר הוא: א' – ב' – פזמון – ג' – פזמון – ד' – פזמון, אך הריקוד אינו בנוי לפי הרצף הספרותי, אלא לפי הרצף המוסיקלי, ואז המבנה הוא: א' (בית) – א' (בית) – פזמון – א' (בית) – פזמון – א' (בית) – פזמון. הריקוד בנוי לפי א' (בית) – פזמון, אך א' (הבית) מבוצע בהתחלה פעמיים ורק פעם אחת לאחר מכן. העדר הסימטריה מקשה על הרוקדים שאינם זוכרים כי מבנה המנגינה משפיע על שינויים בריקוד.

בנוסף לכך, בין הפזמון ל-א' (הבית) בפעם הרביעית, מופיעה נגינת ביניים קצרה בת תיבה אחת בלבד, אך דווקא בגלל זעירותה של נגינת ביניים זו, אין אפשרות לחבר לה תנועה וכך נותר מחבר הריקוד עם קטע שהוא "לא לבלוע ולא להקיא". כיצד ניתן אפוא לפתור את הבעיה? כאן לדעתי מקרה קלאסי של חיתוך נדרש, שאחריו נותרה רק שאלת החזרה על א' בהתחלה.

תוכנות מחשב מאפשרות היום לפרק יצירה ולהרכיב אותה מחדש, מבלי שהמאזין יחוש בפעולה זו. אפשרות אחת לפתרון הבעיה היא לפצל את שני ה-א' ולהשתיל פזמון ביניהם, והאפשרות שנייה היא לחתוך את הפזמון בפעם השנייה והתוצאה תהיה א' – א' – פזמון – א' – פזמון. הדבר נתון ביד מחבר הריקוד, ומכל מקום, אי אפשר להשתמש בהקלטת האירוויזיון לצורכי ריקוד עם, ללא חיתוך, או בשפה המקצועית – "עריכה".

אם נקליט ביצוע חדש מיוחד לריקוד, לא תהיה לנו אותה תחושה רגשית כמו ביחס לביצוע המקורי של **דן ודצה** וכך ייפול הריקוד-עם ביצוע "בסדר" מבחינת מבנה, אך אינו יכול להתמודד עם המקור

קיימת גם בעיה מוסרית: מה זכותנו לפגוע ביצירתו של מעבד. האם הוא מיוחס פחות מהמלחין ועל כן מותר לפגוע ביצירתו?

האהוב. דוגמה נוספת הממחישה אפילו טוב יותר, היא שירם של חנה גולדברג ויוני רועה "חברים בכל מיני צבעים", בביצוע שרית חדד. לאחר א' - א' - פזמון, מופיעה נגינת ביניים הפוגמת ברצף הריקוד, ואם תישאר בהקלטה, יהיה צורך לחבר קטע ריקוד נוסף שיהיה זר לריקוד המקורי, בגלל השוני באופי המוסיקה בין הלחן המקורי לבין נגינת הביניים. אם רוצה מחבר הריקוד ביצירה אורגנית שלמה, יחתוך את נגינת הביניים, ואפילו אז תישאר בעיה, משום שאחרי הפזמון בפעם השנייה מופיעה נגינת ביניים נוספת, שאחריה חוזר הפזמון שוב. במקרה זה, על מחבר הריקוד לחתוך את הפזמון הנוסף או להשתיל א' נוסף בין שני הפזמונים.

אמנם בתחילת דבריי פסלתי את החיתוך, אך פסילה זו היא גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה. מבחינה מוסיקלית, אין ספק כי החיתוך הוא עבירה, אך מבחינה ריקודית הוא מצווה והרי אנו עוסקים במחול ודרך אין אחרת.

טיעון נוסף לטובת החיתוכים הוא תרומת ריקודי העם להפצת הזמר הישראלי. שירים רבים היו נשכחים, אילו לא חוברו להם

ריקודים, והחיתוך הוא חלק מן המחיר אותו משלמים המלחינים כדי ששיריהם יהיו נפוצים יותר. אך יש חיתוך ויש חיתוך. על החותך להיות בעל כישורים מוסיקליים וטעם טוב, שכן חיתוך מוגזם, תוצאתו קשה לתיקון. כל טיפול כירורגי במוסיקה, כולל שינוי מהירות, דורש כאמור מיומנות גבוהה, ולצערנו, לא לכל מפיקי ההקלטות יש את הכישורים לכך.

לסיכום, העדפת החיתוך היא האפשרות הפחות רעה מתוך השתיים, ואם

ייעשה כהלכה, דיינו! 🕺

**ריקודי העם
תורמים להפצת
הזמר הישראלי.
שירים רבים
היו נשכחים,
אילו לא חוברו
להם ריקודים,
והחיתוך הוא
חלק מן המחיר
אותו משלמים
המלחינים כדי
ששיריהם יהיו
נפוצים יותר. אך
יש חיתוך ויש
חיתוך.**